

Bolalar musiqa va san'at maktablarida rubob ijrochiligi ta'limining hozirgi holati va muammolari

Asadbek Askar o'g'li Asrorov
BuxDU

Annotatsiya: Ushbu maqolada bolalar musiqa va san'at maktablarida Rubob ijrochiligi ta'limining hozirgi holati, uning asosiy muammolari va kelgusidagi istiqbollari yoritib berilgan. An'anaviy musiqa ta'limi bugungi kunda bolalar musiqa va san'at maktablarida milliy cholg'ularni o'rgatish orqali mamlakatimiz musiqiy-madaniy merosini saqlashga xizmat qilmoqda. Xususan, rubob - ushbu tizimda o'ziga xos o'rin egallagan cholg'u bo'lib, uning ta'lim jarayoniga integratsiyasi va ijrochiligi bolalar musiqa maktablari faoliyatida muhim ahamiyat kasb etadi. An'anaviy cholg'u ta'limidagi ustoz-shogird tizimi ham saqlanib kelmoqda. Rubob ijrochiligi ta'limi uchun kelajakda maktab ichidagi an'anaviy ona-maktab shaklidan tashqarida ham rivojlanish imkoniyati mavjud.

Kalit so'zlar: rubob, bolalar musiqa-san'at maktabi, ijrochilik ta'limi, an'anaviy cholg'u, ta'lim metodikasi, muammolar, musiqa ta'limi, musiqa asbobi

Current status and problems of rubab performance education in children's music and art schools

Asadbek Askar oğlu Asrorov
BukSU

Abstract: This article highlights the current state of Rubab performance education in children's music and art schools, its main problems and future prospects. Traditional music education today serves to preserve the musical and cultural heritage of our country by teaching national instruments in children's music and art schools. In particular, the rubab is an instrument that occupies a special place in this system, and its integration into the educational process and performance are of great importance in the activities of children's music schools. The teacher-student system in traditional instrumental education is also preserved. There is an opportunity for rubab performance education to develop in the future beyond the traditional mother-school form within schools.

Keywords: rubab, children's music and art school, performance education, traditional instrument, teaching methodology, problems, music education, musical instrument

Kirish. An'anaviy musiqa ta'limi bugungi kunda bolalar musiqa va san'at maktablarida milliy cholg'ularni o'rgatish orqali mamlakatimiz musiqiy-madaniy merosini saqlashga xizmat qilmoqda. Xususan, rubob - ushbu tizimda o'ziga xos o'rin egallagan cholg'u bo'lib, uning ta'lim jarayoniga integratsiyasi va ijrochiligi bolalar musiqa maktablari faoliyatida muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bois, rubob ijrochiligi ta'limining hozirgi holatini, mavjud omillarini va muammolarini kavlash maqsadida ushbu maqola yozildi.

I. Rubob ijrochiligi ta'limining huquqiy-tashkiliy asoslari va hozirgi holati

1.1 Huquqiy va tashkilotchilik jihatlari

O'zbekistonda musiqa va san'at maktablari faoliyati davlat ta'lim standartlari asosida tashkil etiladi. Bolalar musiqa va san'at maktablarida xalq cholg'ulari yo'nalishi mavjud bo'lib, rubob ham shu yo'nalishda o'qitilmoqda. Shu bilan birga, rubob ijrochiligi ta'limiga doir maxsus metodik qo'llanmalar kam bo'lishi ma'lum. Masalan, maqolalarda rubobning turi, tarixi va tuzilishi haqida ma'lumotlar mavjud - "rubob - cholg'u asbobi" maqolasida rubobning kelib chiqishi, qismlari va turlari bayon qilingan.

2024-yilda UNESCO tomonidan "rubob yasash va chalish san'ati" Insoniyatning nomoddiy madaniy merosi ro'yxatiga kiritilgani ham ta'lim sohasidagi mas'uliyatni oshirdi.

1.2 Hozirgi holat

Bolalar musiqa va san'at maktablarida rubob ijrochiligi quyidagi jihatlarda amalga oshirilmoqda:

Bolalar klub va to'garaklarda rubob chalishni o'rgatish tashabbuslari mavjud. Masalan, maqolada "Kashkar rubobi instruction teaching methods in grades 5-7 music clubs" nomli tadqiqot o'rganilgan. An'anaviy cholg'u ta'limidagi ustoz-shogird tizimi ham saqlanib kelmoqda. Masalan, dunyo miqyosida rubobning ta'limi va saqlanishi haqida ma'lumotlarda bolalar va yoshlar uchun 1 200 dan ortiq qo'shimcha kurslar tashkil etilganligi qayd etilgan. Cholg'u ijrochiligiga qiziqish borligi, xalqaro e'tirof va milliy meros maqomi ham mavjud - bu rubob ta'limiga ijobiy muhit yaratmoqda.

1.3 Ijrochilik ta'limida o'qitish bosqichlari va yo'nalishlari

Bolalar musiqa maktablarida rubob yo'nalishi odatda boshlang'ich darajadan («boshlang'ich guruh»), keyin o'rta va ixtisoslashtirilgan bosqichga o'tadi. Darslar nazariy bilim (nota, cholg'u tuzilishi, tarix) va amaliy ijro (chalish texnikasi) orqali olib boriladi. Shu bilan birga, rubob yo'nalishi darsliklari va metodik materiallar soni hozircha cheklanganligi aniqlanmoqda.

II. Asosiy muammolar tahlili

Rubob ijrochiligi ta'limida bir qancha muammolar mavjud. Quyida ularning eng asosiylari tahlil qilinadi.

2.1 Resurslar va materiallar tanqisligi

Bolalar maktablarida rubob uchun maxsus darsliklar, metodik qo'llanmalar va o'quv materiallari cheklangan. Masalan, maqolada darsliklar nomlari tilga olingan - "Boshlang'ich rubob darsligi" (Toshkent, 2004) kabi. Albatta, rubobning turli turlari, ijrochilik uslublari va maktab talablari uchun mos materiallar kam topiladi. Bu esa o'qituvchilar va o'quvchilar faoliyatini cheklaydi.

2.2 O'qituvchilar malakasi va metodik jihatlar

An'anaviy cholg'u ta'limida ustoz-shogird an'anasi muhim, biroq maktab muhitida zamonaviy metodik yondashuvlar hali to'liq qo'llanilmaydi. Masalan, rubob chalishni o'rgatish metodikasi haqida tadqiqotlar kam. O'qituvchilarning rubob bo'yicha maxsus tayyorgarligi ham yetarli emasligi kuzatilmoqda, shuning uchun darslar ko'pincha umumiy torli cholg'ular metodikasi asosida olib boriladi.

2.3 O'quvchilarning motivatsiyasi va an'anaviy ijrochilikka bo'lgan qiziqishi

Yosh bolalar orasida pop-musika va zamonaviy musiqiy instrumentlarga qiziqish yuqoriroq bo'lishi aniqlandi - bu rubobga bo'lgan qiziqishni kamaytirishi mumkin. Bundan tashqari, rubob yo'nalishiga kirish uchun kerakli ijro tayyorgarligi, hormona va fizik jihatlar talab qilinishi imkoniyatlarini cheklashi mumkin.

2.4 Texnika jihatdan instrument va jihozlar yetishmasligi

Musika maktablarida rubob instrumentlari arzon va keng tarqalgan emas. Bir tomondan, instrumentlar soni cheklangan, ikkinchi tomondan, yangilanish darajasi past. OLX e'lonlarida ruboblarning narxlari va holati o'z aksini topgan. Shuningdek, maktablarda torli cholg'ularni chalish uchun maxsus asbob-uskunalar (aylantma, kamon, daraxt yog'ochdan ishlangan tanalar) yetarlicha mavjud emasligi ham ta'kidlanadi.

2.5 Ta'lim dasturlarining zamonaviylashtirilishi zarurati

Musika va san'at maktablarida dars dasturlari ko'pincha sovet davri metodologiyasiga tayangan. Bu holat an'anaviy cholg'u - rubob kabi instrumentlar uchun moslashtirilmagan.

Masalan, maqolada rubobning tarixi, turlari, konstruktsiyasi haqida ma'lumotlar berilgan - biroq maktab darslarida ushbu jihatlar yetarli darajada o'rgatilmaydi.

Shuningdek, xalqaro standartlar, ijrochilik musobaqalari, xalqaro almashuvlar orqali rubob ta'limini boyitish masalasi kam ko'tarilgan.

III. Muvaffaqiyatli jihatlar va ta'lim jarayonida qo'llanilayotgan tajribalar

3.1 Milliy va xalqaro e'tirof

Rubobning 2024-yilda UNESCO nomoddiy madaniy meros ro'yxatiga kiritilishi ta'lim muhitida instrumentga bo'lgan e'tiborni oshirdi. Bu holat rubob yo'nalishining statusini ko'tarish va maktablarda unga joy berish uchun muhim omil bo'ldi.

3.2 To'garaklar va qo'shimcha kurslar

Bolalar musiqa va san'at maktablarida rubob chalish bo'yicha qo'shimcha klub-to'garaklar faoliyat yuritmoqda. Masalan, tadqiqotlarda 5-7 sinf bolalari uchun rubob chalishni o'rgatish bo'yicha metodik yondashuv tasvirlangan.

3.3 An'anaviy ijrochilik ustalari bilan aloqalar

Rubob ustalari (sozandalar) bilan maktablar, madaniyat markazlari hamkorlik qilmoqda. Mazkur an'anaviy ustoz-shogird yondashuvi bolalar mahoratini rivojlantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

3.4 Ta'limdagi yangiliklar va metodik takomillashtirish

Ba'zi maktablar rubob yo'nalishida sovet davridan meros qolgan dasturlarni yangilashga intilmoqda. Boshlang'ich darajadagi darsliklar, ijro yozuvlari va maktab ichidagi konsertlar orqali o'quvchilarning ijrochilik malakasi shakllanmoqda. Masalan, "RUBOBLAR TARIXI" maqolasida rubobga oid darsliklar keltirilgan.

3.5 Madaniy merosni saqlashga qo'shgan hissasi

Rubob ta'limi bolalarni nafaqat musiqa ijrochiligi bilan shug'ullanishga, balki milliy musiqiy merosni anglashga ham undaydi. Shu orqali bolalarda musiqiy madaniyat shakllanadi va an'anaviy musiqa sohasiga qiziqish hosil bo'ladi.

Xulosa. Bolalar musiqa va san'at maktablarida rubob ijrochiligi ta'limi an'anaviy musiqiy madaniyatni saqlash va rivojlantirishda muhim vazifani bajarmoqda. Ta'lim tizimida rubob yo'nalishining borligi, xalqaro tan olishi va maktablarda qo'shimcha to'garaklar orqali faoliyat yuritishi ijobiy empirika beradi. Biroq, ta'lim jarayonida resurslar, o'qituvchilarning metodik tayyorgarligi, o'quvchilarning motivatsiyasi, jihozlar bilan ta'minlanish va zamonaviy dasturlarning joriy etilishi kabi muammolar ham mavjud.

Muammolarni bartaraf etish va rubob ijrochiligi ta'limini yanada rivojlantirish uchun quyidagi takliflar muhim:

1. Metodik qo'llanmalar va darsliklar yaratish

Rubob yo'nalishi uchun bolalar musiqa maktablari uchun maxsus metodik qo'llanmalar ishlab chiqilishi, darsliklar nashr etilishi. Bu o'qituvchilar va o'quvchilar uchun qo'llanma vazifasini bajaradi.

2. O'qituvchilar malakasini oshirish

Rubob ta'limi bo'yicha o'qituvchilarni tayyorlash - ustozlar, seminarlarga jalb qilish, metodik treninglar tashkil etish. Shuningdek, rubob ustalari bilan hamkorlikni kengaytirish.

3. Maktab jihozlari va instrumentlar bilan ta'minlash

Bolalar musiqa va san'at maktablarida rubob instrumentlari yetarli son va sifat bilan mavjud bo'lishi zarur. Yangilangan va bolalar uchun mos asboblarni ta'minlanishi.

4. Motivatsiya va ommaviylashuv choralarini ko'rish

Rubob chalish yo'nalishi bo'yicha musobaqalar, konsertlar, yosh ijrochilarni targ'ib qilish orqali bolalarning motivatsiyasini oshirish. Zamonaviy musiqiy formatlarda rubob taqdimoti, video darslar va onlayn resurslar yaratish.

5. Zamonaviy dasturlarni joriy etish va integratsiya

Bolalar musiqa va san'at maktablarida rubob ta'limini zamonaviy pedagogik metodlar bilan birlashtirish - masalan, ko'p kanalli o'qitish (audio-video), ansambl shaklida ijro, jamoadagi faoliyatni qo'llab-quvvatlash. Shuningdek, xalqaro almashinuv va hamkorlik dasturlarini rivojlantirish.

6. Madaniy meros kontekstida yondashuv

Rubobni faqat ijrochilik instrumenti sifatida emas, balki milliy musiqiy meros va madaniyat elementi sifatida o'qitish zarur. O'quvchilarga rubob tarixi, uning an'anaviy shakllari va zamonaviy ijrodagi roli haqida ma'lumot berish.

Kelajak istiqbollari

Rubob ijrochiligi ta'limi uchun kelajakda maktab ichidagi an'anaviy ona-maktab shaklidan tashqarida ham rivojlanish imkoniyati mavjud. Masalan, onlayn darslar, virtual ansambllar, xalqaro musiqiy hamkorliklar orqali rubob yo'nalishini kengaytirish mumkin. UNESCO e'tirofi bu yo'nalishga xalqaro ko'rinish berish imkoniyatini oshirdi. Shu bilan birga, bolalar musiqasida rubobning o'zni mustahkamlanishi bilan milliy musiqiy identitet ham mustahkamlanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. СС Болта-Зода. Принципы и приложения музыкальной формы. Science and Education 5 (2), 432-438
2. СБ Саидий. Нестандартные психологические структуры и модуляция в педагогике. Science and Education 5 (2), 348-354
3. СС Болта-Зода. Обменное приёмы аккордов семейство субдоминанты и доминанты использование на фортепиано. Science and Education 5 (2), 439-444
4. СБ Саидий. Художественно-педагогическое общение как средство формирования музыкальной мотивации школьников. Science and Education 5 (2), 322-327
5. Саидий, Саид Болта-зода. Адаптивность детей к школе при посещении и непосещении дошкольного учреждения. Science and education 4 (5), 1105 - 1112
6. КБ Холиков. Рациональное решения мозга в ассоциативной лобной доле при разучивание классической музыки. Science and Education 6 (1), 42-48
7. СБ Саидий. Определения понятий диктанта в теории музыки. Science and Education 3 (12), 823-828
8. Саидий, Саид Болта-зода. Бекзод Турсун угли Алиев. Простые, сложные и смешанные размеры музыки при проведении уроков дирижирования, креативные методы обучения. Science and Education 3 (5), 1484-1492

9. Саидий, Саид Болта-зода. Мурадова, Махлиё Раджабовна, Эрназарова, Азиза Фахритдин қизи. Интерактивные методы обучения творчеству русских композиторов классе фортепиано в детской музыкальной школы. Science and Education 3 (4), 1605-1611
10. Саидий, Саид Болта-зода. Алиев, Бекзод Турсун угли. Простые, сложные и смешанные размеры музыки при проведении уроков дирижирования, креативные методы обучения. Science and Education 3 (5), 1484-1492
11. Саидий, Саид Болта-зода. Эрназарова, Азиза Фахритдин қизи. Интерактивная методика обучения жанрам, созданных на народные лады, учащимся музыкальных и художественных школ. Science and Education scientific journal 4 (ISSN 2181-0842), 1618
12. Саидий, Саид Болта-зода. Механизмы формирования культуры почитания человеческих ценностей у старшеклассников на основе фольклора в хоре. Science and Education 4 (2), 1386-1391
13. Саидий, Саид Болта-зода. Психологические характеристики музыкальных звуков. Узбекистан 2 (2), 76-82
14. КБ Холиков. Философия особого вида умозаключений с условными и разделительными дизъюнктивными посылками. Science and Education 6 (1), 169-174
15. КБ Холиков. Главная цель системы нейрона к направлению внимания на соединение избирательного внимания. Science and Education 5 (12), 37-44
16. Саидий, Саид Болта-Зода, Мурадова, Махлиё Раджабовна, Эрназарова, Азиза ... Интерактивные методы обучения творчеству русских композиторов классе фортепиано в детской музыкальной школы. Science, and Education 3 (4), 1605-1611
17. Саидий, Саид Болтазода. О некоторых простейших обобщениях приёмов и методов по музыке общеобразовательной школе. Science and Education 3 (8), 196-203
18. Саидий, Саид Болта-Зода, Салимова, Бахринисо Бахромжон қизи. Вариационный подход к построению однородной музыки, размышление идеального подхода к её решению. Science and Education 3 (8), 138-144
19. КБ Холиков. Образование новых клеток головного мозга: распознавание и уничтожение злокачественных клеток, роль эффекторной клетки. Science and Education 6 (1), 57-64
20. Саидий, Саид Болтазода. Сложный принцип формообразования в изоритмическом сложений музыки. Science and Education 3 (11), 962-969
21. Саид Болта-Зода, Саидий. Основные направления возбуждения мелкой моторики по направление музыки. Science and Education 3 (10), 582-590

22. Саидий, Саид Болта-Зода. Песни, обработка народных песен и развития мастерства учащихся. *Science and education*. 3 (4), 1200-1205
23. Саидий, Саид Болта - зода. Об эффектно влияние теории, в создании музыкального произведения. *Science and Education* 3 (12), 864 - 870
24. Саидий, Саид Болта-Зода, Ропиева, Дурдона Акмал кизи. Проблемы совершенствования управления музыкальной деятельностью дошкольного образовательного учреждения. *Science and Education* 3 (8), 183-188
25. Саид Болтазода, Саидий. Эффект образования музыки к системы общеобразовательной школы. *Science and Education* 3 (8), 224-230
26. КБ Холиков. Приятного и болезненного прикосновения классической музыки гипоталамусу в орбитофронтальной и поясной коре человека. *Science and Education* 6 (1), 35-41
27. Саидий, Саид Болта-Зода. Обратный сдвиг гармоничный линии в многоголосных произведениях. *Science and Education* 3 (12), 871 -877
28. Саидий, Саид Болта-Зода. Повышение или понижение основных ступеней, знаки альтерации. *Science and Education* 3 (12), 878 - 884
29. Саидий, Саид Болта-Зода. Элементы абстрактной и абсолютной звучании музыкального звука. *Science and Education* 4 (1), 597-603
30. Саидий, Саид Болта-Зода. Теоретическое рассмотрение вероятности совпадения неаккордовых звуков в произведениях. *Science and Education* 4 (1), 556-562